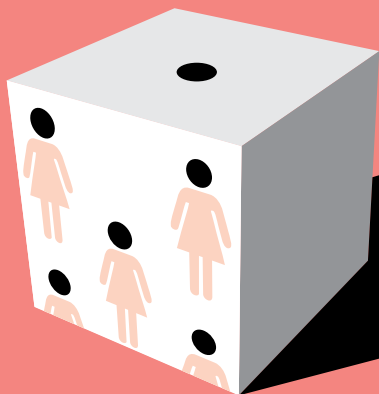

L I V I N ' I N A B O X

Enrico Luttmann

5 za JEDNU

osoby a obsadenie

Anna Renáta Rundová

Maria Lucia Jašková

Rosa Ľubomíra Krkošková

Jenny Nadežda Jelušová

Erminia Eva Gašparová

Nadežda Jelušová

Slovenské komorné divadlo v Martine

uvádza v slovenskej premiére

Enrico Luttmann

5 za JEDNU

preklad: Pavol Štubňa

odborná spolupráca: Drahomír Ševčík

scéna: Jozef Ciller

kostýmy: Katarína Holková a. h.

výber hudby: Peter Gábor

dramaturgia: Róbert Mankovecký

réžia: **Peter Gábor**

predstavenie vedie: Janka Nosálová

text sleduje: Darina Mázorová

premiéra 19. novembra 2010 v Štúdiu SKD Martin

prvá premiéra divadelnej sezóny 2010/2011

535. premiéra Slovenského komorného divadla

Scénu, stavbu, osvetlenie, zvuk, rekvizity, kostýmy a parochne pod vedením Karola Čičmanca, Petra Klaudínyho a Mariána Frkáňa realizovali: Mária Brachňáková, Zuzana Jankesová, Marta Kalinová, Nina Malková, Soňa Mušáková, Anna Paulovičová, Juraj Bojnický, Jaroslav Daubner, Vladimír Kubis, Dušan Gabona, Miroslav Kopas, Ján Kurhajec, Marek Marček, Róbert Plánka, Zdeněk Polášek, Matej Neradil, Peter Bartoš a Dalibor Pročka.

Renáta Rundová
Eva Gašparová

Enrico Luttmann sa narodil 14. decembra 1965 v talianskom Terste. Študoval angličtinu, nemčinu a francúzštinu, neskôr herectvo na Accademia dei Filodrammatici v Miláne.

Po skončení štúdií začiatkom deväťdesiatych rokov sa venoval herectvu v divadlách v Benátkach a Ríme, a tiež pracoval ako asistent réžie.

Roku 1995 napísal svoju divadelnú prvotinu **Carne della mia carne** (Telo v mojom tele). Prvý úspech dosiahol o rok neskôr, keď za svoju – v poradí druhú – divadelnú hru **Chi ha paura del lupo cattivo?** (Kto sa bojí zlého vlka?) získal cenu I.D.I. pre mladých autorov a v roku 1999 cenu divákov na divadelnom festivale v Carrare. Hra rozpráva príbeh dvoch homosexuálov, ktorí sa náhodne zoznámia v parku a odchádzajú do bytu jedného z nich. Ich náhodný konflikt vyvrcholí do desivého a prekvapivého záveru. V poradí treťou Luttmannovou divadelnou hrou je komorný text **Due donne quasi perfette** (Dve takmer dokonalé ženy). Je o priateľkách, ktoré si zadoväžia spoločný byt, avšak po mesiaci spoločného bývania sa ich život premení na peкло. Roku 1997 píše hru **Quattro!** (Štyri!), za ktorú získal cenu Premio riccione per il teatro. Spolužitie dvoch partnerských párov je zdanlivo jednoduchou, až klasickou komédiou, prekvapivý záver však zatrasie dovedy ľahkým komediálnym žánrom.

Roku 1998 napísal hru **5 za jednu** (5 x una), za ktorú v tom istom roku dostal Candoniho cenu, ktorá je nomináciou na prestížny festival dramatikov Warehouse International Playwriting Festival. Roku 2008 na prekladateľskej dielni pražskej agentúry DILIA prebehla prezentácia Luttmannovho textu v podobe scénického čítania v réžii Mariána Amslera. Prvej premiéry sa Luttmannova hra **5 za jednu** dočkala v divadle Teatro Stabile del Friuli Venezia Giulia v réžii Marca Cassazu. Roku 2008 napísal divadelnú hru **Sonno - Delirio di un atto** (Spánok – delírium v jednom dejstve) o mužovi, ktorý opitý zaspí v múzeu a najatí zloději si ho pomýlia s vystaveným exponátom. Benátska premiéra v divadle Teatro Stabile del Friuli Venezia Giulia opäť v réžii Marca Casazu bola návratom Enrica Luttmanna ako herca na divadelné javisko, keď si zahral jednu z postáv. Nateraz posledným Luttmannovým dramatickým textom je divadelná hra **Fuori i secondi: Tiberio Mitri professionne pugile** (Zlomok sekundy:

Enrico Luttmann

Tiberio Mitri, profesionálny boxer). Luttmann sa inšpiroval skutočnou postavou slávneho talianskeho boxera Tiberia Mitriho, rodáka z Terstu, ktorý sa tesne po druhej svetovej vojne stal ikonou športu pre celé Taliansko. Prvé uvedenie tohto textu v divadle La Contrada v Terste v réžii Francesca Macedonioho sa uskutočnilo len pár týždňov pred martinskou premiérou hry **5 za jednu**.

Enrico Luttmann sa venuje tiež prekladateľskej práci. Z angličtiny preložil jedenásť dramatických textov, okrem iných od Neila Simona, Boba Carltona, Murraya Schisgala či Simonna Benetta. Ako scenárista tiež spolupracuje s talianskymi televíznymi spoločnosťami.

Tri otázky dramaturga Róberta Mankoveckého pre dramatika Enrica Luttmanna:

Kedy ste začali písať divadelné hry a čo vás k tomu viedlo?

V roku 1996, keď som už niekoľko rokov pracoval ako herec, som pocítil, že ma to dostatočne neuspokojuje. Potreboval som niečo viac, čo by vyjadrovalo mňa samotného nejakým iným spôsobom. Tak som začal písať vlastné hry.

Cítite sa byť viac hercom alebo dramatikom?

Ihneď, ako som začal písať, som sa prestal venovať herectvu. Na javisku som sa nikdy necítil zvlášť dobre, a tak sa pero a papier stali tým, čo som potreboval. Uvažoval som o návrate, ale v písaní som našiel samého seba, a tak som sa definitívne rozhodol pre dráhu dramatika.

Prečo ste siahli po čisto ženskej téme? A je to skutočne tak? Je váš text naozaj iba o ženách?

Mám mnoho priateľiek a dlhšie som nosil v hlave myšlienku vyjadriť sa k ich vzťahom a partnerským problémom s mužmi. To je dôvod, prečo som začal písať **5 za jednu**. Ale túto hru som samozrejme nepísal iba pre ženy. Je tam mnoho tém, ktoré by mohli zaujímať aj mužov a priblížiť im ženský svet. Napokon, je to hra aj o tom, aká zložitá (možno až nemožná) je komunikácia medzi ženami a mužmi, o tom, aké ťažké je pre nich dospieť k vzájomnému pochopeniu.

– „Násilie patrí k životu, niekedy môže životu i slúžiť. Násilie, ktoré budí strach a bolesť, je škodlivé a rovnako škodlivé je byť voči násiliu ľahostajný.“

PhDr. Jana Štúrová, PhD., Liga za život bez násilia

Eva Gašparová
Lucia Jašková
Nadežda Jelušová
Lubomíra Krkošková

Divadelné hry Enrica Luttmanna:

Carne della mia carne (Teatr  – R m)

Chi ha paura del lupo cattivo? (Teatr  – R m)

Due donne quasi perfette (Teatr  – R m)

Quattro! (Festival s časnej dr my **In Altre Parole** – R m)

5 x una (Teatro Stabile del Friuli Venezia Giulia)

Sonno (Teatro Stabile del Friuli Venezia Giulia)

Fuori i secondi: Tiberio Mitri professione pugile (La Contrada – Terst)

Telev zne scen re Enrica Luttmanna:

Casa Italia (sitkom; odvysielala spolo nosť RAI INTERNATIONAL)

Ricominciare (odvysielala spolo nosť RAI 1)

Vivere (odvysielala spolo nosť Mediaset)

Agrodolce (odvysielala spolo nosť RAI 3)

Prekladateľ **Pavol Štubňa**, PhD. (1974) vyštudoval taliančinu a angličtinu na FiF UK v Bratislave; v súčasnosti pôsobí ako lektor Talianskeho kultúrneho inštitútu v Bratislave a pedagóg katedry romanistiky, sekcie talianskeho jazyka na FiF UK v Bratislave.

Tri otázky dramaturga Róberta Mankoveckého pre prekladateľa Pavla Štubňu:

Kedy ste sa začali zaoberať talianskym jazykom?

Taliančinou sa zaoberám od čias stredoškolského štúdia. Začal som ju študovať ako samouk nadchnutý talianskou kultúrou, jedinečnými historickými a umeleckými pamiatkami tejto krajiny.

Čím vás láka umelecký preklad?

Pri preklade umeleckého textu sa prekladateľ celkom prirodzene stáva súčasťou príbehu, ktorý síce vytvoril niekto iný, no ktorý sa dočasne stáva aj jeho vlastným. Pôvodnú autorskú predlohu musí nielen pochopiť, ale istým spôsobom aj precítiť a prežiť. Musí intuitívne vytušiť zmysel a posolstvo originálu, a súčasne zachovať a čo najpresnejšie sprostredkovať čitateľovi aj literárne, filozofické a umelecké kvality pôvodného textu. Pri preklade drámy ma fascinuje predovšetkým dynamika, pravidelný rytmus, spád deja a výrazná interaktívnosť tohto typu textu s čitateľom alebo divákom. Oživujúcim prekvapením bývajú často originálne zápletky, dejové zvraty či osobnostné charakteristiky jednotlivých postáv.

Ako vnímate text Enrica Luttmanna?

Luttmannov text je apelom na autenticnosť, spolupatričnosť, podporu a vzájomnú pomoc v súčasnom individualisticky orientovanom a odosobnenom svete, v ktorom sa z medziľudských vzťahov už takmer natrvalo vytratilo čaro otvorenej komunikácie, radosť zo spolu prežívania každodenných i výnimočných udalostí, ako aj záujem o osudy našich blížnych. Luttmannova hra rozpráva aj o bolesti z minulosti a jej tragickom dopade na súčasný život hlavných postáv, o tom ako sa možno vyrovnáť so stratou ilúzií o okolitom svete i o nás samých, a hovorí aj o pravde, ktorú tak často odmietame počuť.

Základné tézy z prednášky pre realizačný tím inscenácie 5 za jednu v SKD Martin (október 2010)

Každého z nás obklopuje pavučina vzťahov. Začínajú sa vytvárať hneď po narodení budovaním väzieb s rodičmi a ostatnými členmi rodiny. Každý z nás by si prial, aby pre neho bola rodina oázou pokoja, bezpečia, dôvery a vzájomného porozumenia.

Rodina však môže byť pre niektorých jej členov prostredím, v ktorom im hrozí nebezpečenstvo. Násilie v rodine je reálnym spoločenským javom. Ide o využívanie prevahy na vykonávanie bezprávia voči jednej či viacerým osobám, o vynútenú nadvládu niektorého člena rodiny nad iným členom alebo viacerými členmi. V prípade násilia medzi dospelými členmi rodiny (manželmi, partnermi, rodičmi, deťmi a súrodencami) ide o tzv. domáce násilie.

Domáce násilie je opradené mnohými mýtmi, napr. „je to len vtedy, keď muž bije ženu“; „týka sa len tzv. sociálne slabých rodín bez vzdelania“; „je to súkromná záležitosť konkrétnej rodiny“ a pod. Deje sa za zatvorenými dverami domov a bytov, ale i na iných súkromných miestach, ako sú hotely, chaty, autá a všetky miesta mimo verejnú kontrolu. Ide o veľmi rafinované násilné akty v kombinácii fyzickej a psychickej podoby.

Typickým prejavom domáceho násilníka voči jeho obeti je fac-kovanie, strkanie, kopanie, bitie, škrtenie, ťahanie za vlasy, hryzenie, pľuvanie, škrabanie, zväzovanie, pálenie cigaretou, využívanie iných predmetov ako zbraní, ale i vytváranie nebezpečných situácií, ktoré spôsobujú reálnu obavu a ohrozenie – napr. riskantná jazda autom, odopieranie jedla či spánku atď.

Podceňovanou formou násilia je jeho psychická, emocionálna a sociálna podoba. Obeť je vystavená ponižovaniu, zastrášaniam, vyhrážaniu, terorizovaniu, ničeniu vecí, ignorovaniu zo strany násilníka. V mnohých prípadoch je naopak pod jeho sústavnou kontrolou, neustále musí odpovedať na otázky typu: „čo robí alebo s kým sa stýka“, je citovo vydieraná, vystavená neustálemu vyhrá-

žaniu sa napr. vyhodením z bytu, odobratím detí a podobne V sociálnej oblasti ide o snahu násilníka svoju obeť úplne izolovať od ostatných ľudí, zakazovať jej stretávanie sa s rodinnými príslušníkmi, priateľmi, spolupracovníkmi. Častou stratégiou násilníka je tiež snaha svoju obeť k sebe pripútať ekonomicky – obmedzovaním prístupu k peniazom, odmietaním poskytnutia financií na spoločnú domácnosť, prípadne na deti, kontrolou nad príjmami obeť.

Väčšina obetí domáceho násillia žije pod silným tlakom a predtým, než sa rozhodne vyhľadať odbornú pomoc, dlho trpí. Za príkoria sa hanbia, trpia pocitom strachu a sebaobviňovania. Vo svojich výpovediach o domácom násillí majú tendenciu útoky minimalizovať a bagatelizovať. Dlhodobý domáci teror tiež môže vyústiť do obrátenia agresie obeť voči násilníkovi a jeho vážneho zranenia, prípadne usmrtenia.

Z výpovede obeť dlhodobého domáceho násillia:

„Začalo to krátko po svadbe. Prvú facku som dostala ešte pred pôrodom prvého dieťaťa. Všetko som robila zle. Podľa neho som nevedela uvariť poriadne jedlo, upratať byt, vyžehliť košeľu, dokonca som vraj nevedela nadojčiť syna. Neustále ma ponižoval, urážal, vyhrážal sa mi, zakazoval mi kamarátky, potom i rodičov, bral mi všetky peniaze, bitku som dostala minimálne raz za týždeň, najskôr len facku, potom ma i kopal, jesť som mohla iba s jeho dovolením. Inokedy ma dlhé dni a týždne úplne ignoroval, vôbec si ma nevšímal, neodpovedal na moje otázky, dokonca ma – a neskôr aj deti – nepozdravil. Bola som pre neho vzduch. Vydržala som to dlhých 16 rokov. Po tom, čo ma popálil horúcou žehličkou, ktorú potom po mne hodil a rozbil mi hlavu, som sa rozhodla vyhľadať pomoc a po prvý raz som privolala políciu.

Dnes už žijem dlhšiu dobu len so svojimi deťmi. Stále sa v noci prebúdzam, bojím sa, že sa všetko bude opakovať, mám strach z budúcnosti, bojím sa o deti, zložito si hľadám priateľov, na dlhší vzťah s mužom ani nepomýšľam...“

Mgr. Drahomír Ševčík, psychológ Intervenčného centra pre osoby ohrozené domácim násillím Olomouc, ČR

Eva Gašparová
Renáta Rundová
Lucia Jašková
Lubomíra Krkošková
Nadežda Jelušová

Charakteristické znaky domáceho násilia:

- prebieha v súkromí rodiny medzi blízkymi osobami
- má charakter cyklu, ktorý sa dlhodobo opakuje
- má stupňujúci sa charakter
- má rozmanité formy a podoby
- násilník sa snaží obeť sociálne izolovať
- násilník formou psychického nátlaku udržiava obeť „v zajatí“
- násilie zostáva väčšinou dlhodobo utajované
- zasahuje všetky vzťahy v rodine, ale najviac partnerské vzťahy
- veľmi často sa obeťami stanú aj deti
- prináša obeťom vážne psychické a zdravotné problémy

Varovné signály môžete pozorovať u človeka, ktorý:

- trvá na príliš rýchlym zblížovaní sa vo vzťahu
- nerešpektuje vaše hranice
- správa sa nadmieru vlastnícky alebo žiarlivo
- uráža váš vzťah a vašu osobu
- nepreberá zodpovednosť za svoje konanie
- obviňuje druhých za svoje zlyhanie alebo ťažkosti
- v minulosti niekoho zbil
- viní partnera/partnerku z predchádzajúceho vzťahu za zlyhanie
- vyrastal v rodine, kde sa vyskytovalo zneužívanie a násilie
- má striktné stereotypné názory na úlohy pohlaví
- trvá na tom, aby ste sa vzdali svojich aktivít vo voľnom čase
- nechce, aby ste trávili čas so svojou rodinou alebo priateľmi
- zdá sa byť príliš dobrý na to, aby bol reálny
- častuje druhých tvrdými urážlivými poznámkami
- stráca sebakontrolu a je impulzívny

- „Polícia je tu pre vás, spolu nedajme šancu násiliu.“

Marta Bujňáková, hovorkyňa Prezídia Policajného zboru SR

– „Nenávisť a násilie nie je vždy rozpustné v pochopení, tolerancii a láske a musí sa mu niekedy postaviť energická, konštruktívna sila.“

doc. MUDr. Jozef Hašto, PhD.,
prednosta psychiatrickej kliniky Fakultnej nemocnice v Trenčíne
zdroj: Liga za život bez násilia

Termín „násilie na ženách“ označuje pre potreby tejto Deklarácie akýkoľvek čin násilia, založený na rodovej nerovnosti, ktorého dôsledkom je, alebo ktorý smeruje k tomu, aby jeho dôsledkom bolo fyzické, sexuálne alebo psychické poškodenie trpiacej ženy, vrátane vyhrážania sa takýmito činmi, nátlaku alebo akéhokoľvek odňatia slobody, či už vo verejnom alebo v súkromnom živote.

Násilie na ženách treba chápať tak, že obsahuje všetko nasledovné, no nevyčerpáva sa tým:

a. Fyzické, sexuálne a psychické násilie, ktoré sa vyskytuje v rodine, vrátane bitia, sexuálneho zneužívania dievčat členmi domácnosti, násilie súvisiace s venom, znásilnenie v manželstve, mrzačenie ženských genitálií a iné tradičné praktiky, ktoré škodia ženám, ďalej mimomanželské násilie a násilie súvisiace s vykorisťovaním;

b. Fyzické, sexuálne a psychické násilie, ktoré sa vyskytuje na v spoločnosti, vrátane znásilnenia, sexuálneho zneužívania, sexuálneho obťažovania a zastrašovania v práci, vo vzdelávacích inštitúciách a všade inde, obchod so ženami a nútená prostitúcia;

c. Fyzické, sexuálne a psychické násilie, ktorého sa dopúšťa štát, alebo ktorému štát pasívne prihliada, a to bez ohľadu na to, kde sa toto násilie objavuje.

zdroj: Deklarácia Spojených národov o odstránení násilia páchaného na ženách (Rezolúcia OSN, 20. december 1993)

pripravujeme...

Tracy Letts: August na konci Ameriky

premiéra: 4. februára 2011

Americký dramatik Tracy Letts (1965) získal za svoju hru **August na konci Ameriky** (August: Osage County) v roku 2008 Pulitzerovu cenu. Hra po uvedení vzbudila rôznorodé reakcie, od odmietnutia až po nadšenie – denník New York Times ju napríklad označil za „najvzrušujúcejšiu novú americkú hru za posledné roky“. V súčasnosti ju uvádzajú divadlá takmer na celom svete.

Lettsova tragikomédia odhaľuje priam patologickú nefunkčnosť súčasnej rodiny, pričom úspešne kombinuje temnú drámu s prvkami, ktoré poznáme predovšetkým z televízie – dialógy postáv a ich humor občas pripomínajú situácie z populárnych sitkomov (čiže situačných komédií) – nečudo, že hra si vyslúžila aj jemne škodoradostnú nálepku „situačná tragédia“. Hru by sme tiež mohli označiť za akúsi rodinnú pitvu: impulzom k nej je zmiznutie a následná samovražda otca, kvôli ktorej sa po rokoch stretnú zvyšní pozostalí členovia rodiny, aby na povrch postupne vyplávali rodinné tajnosti a lži.

Najsilnejšou stránkou hry **August na konci Ameriky** je skutočnosť, že jej autor Tracy Letts, ktorý dodnes pôsobí aj ako herec, svoju hru napísal pre hercov. Je plná úžasných postáv, ktoré ponúkajú všetkým trinástim protagonistom veľmi zaujímavé herecké príležitosti. Insceňáciu Lettsovej hry prinášame v slovenskej premiére v preklade básnika Martina Solotruka, v réžii talentovaného maďarského režiséra Józsefa Czajlika a v hlavnej úlohe matky sa predstaví hosťujúca Zuzana Kronerová.

Monika Michnová

Nadežda Jelušová
Lucia Jašková
Renáta Rundová
L'ubomíra Krkošková
Eva Gašparová

Svojou podporou
sa radi podpíšeme
pod dobré projekty

 NADÁCIA
SLOVENSKEJ SPORITELNE

Záleží nám na ľuďoch a prostredí okolo nás. Preto radi podporujeme verejnoprospešné projekty v oblasti vzdelávania, kultúry, športu, charity a ochrany životného prostredia v každom regióne Slovenska. Viac informácií o našich aktivitách a grantových programoch nájdete na www.nadaciaslp.sk.

NOVÝ MARTIN

atraktívna adresa

www.novymartin.sk

SKANSKA

Mercedes-Benz

MOTOR - CAR AC, Martin

RAJEC®

grand hotel **permon** ****

MAGICKÉ MIESTO ODDYCHU A ZDRAVIA

permon's Paradise

Vychutajte si **magické miesto oddychu a zdravia** s najväčším hotelovým wellness komplexom, jedinečným detským kútikom s odborným dozorom, množstvom doplnkových služieb a unikátnym výhľadom na majestátny tatranský štít Kriváňa. Využite atraktívne pobytové balíčky a zažite neopakovateľnú atmosféru Grand hotela Permon****.

**Rezervácie: +421 914 33 00 33, rezervacie@hotelpermon.sk
www.hotelpermon.sk**

Grand hotel Permon****

Podbanské, Vysoké Tatry

➤ ZNALECKÉ POSUDKY

z odborov

stavebníctvo, elektrotechnika, strojárstvo,
ekonómia a manažment, ekonomika a riadenie
podnikov, bytové zariadenia, energetika,
bezpečnosť a ochrana zdravia pri práci,
keramika, koža a kožušnicke výrobky, obuv,
textílie, drahé kovy a kamene, klenoty, hodiny,
doprava cestná, priemyselné vlastníctvo,
strelné zbrane a výbušniny

➤ ENERGETICKÉ AUDITY

objektívne posúdenie nákladov na energie,
optimalizácia spotreby a návrhy opatrení

➤ DODÁVKY VODOMEROV

suchobežné, mokrobežné vodomery

Kontakt:

Sládkovičova 10, 036 01 Martin

Tel.: 043/4222 628, FAX: 043/4308 311

e-mail: jhs@jhs.sk, web: www.jhs.sk

www.martinky.com

winter park

martinky

PRE RODINKY

WINTER PARK MARTINKY

Martinské hole, Malá Fatra (1150 - 1456 m n. m.):

**6 dopravných zariadení, 12 zjazdoviek
celkovou dĺžkou viac ako 9 kilometrov**

OCHI

INŽENÝRING
spol. s r. o.

toshiba-shop.sk

Program k inscenácii 5 za jednu

zostavil: Róbert Mankovecký
zodpovedná redaktorka: Monika Michnová
foto: Branislav Konečný
fundraising a reklama: Soňa Buckulčíková
layout bulletinu: Ivan Bílý
tlač: P+M Turany
cena: 1€

Slovenské komorné divadlo

Divadelná 1, 036 80 Martin
tel.: 043/422 40 98 (spojovateľ)
www.divadlomartin.sk

riaditeľ: František Výrostko
umelecký šéf: Peter Gábor
šéf výpravy: Jozef Ciller

Zriaďovateľom Slovenského komorného divadla
je Žilinský samosprávny kraj.

